

gender a věda

newsletter

PROSINEC 2017

OBSAH

- Jiřina Bartůňková, laureátka Ceny Milady Paulové 2017
- Mentoring: Hledal jsem někoho, kdo prorazil v zahraničí
- Dynamická rovnováha na dosah? Křest knihy
- Novinky
 - GENDERMAN 2017
 - GENDERIÁDA 2017

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

s koncem roku vám přinášíme rozhovor Hany Tenglerové s letošní laureátkou Ceny Milady Paulové prof. Jiřinou Bartůňkovou a uzavíráme projekt mentoringové podpory pro začínající vědce a vědkyně poslední ukázkou z rozhovorů, které kolegyně Martina Fucimanová a Kateřina Cidlinská prováděly v posledních dvou letech, aby přinesly ne úplně lichotivý obraz podmínek, které tato skupina vědců a vědkyň v České republice má.

Přinášíme i krátkou zprávu z vítání knihy rozhovorů s chemiky na VŠCHT, kterou připravily Blanka Nyklová a Hana Víznerová. Křest vtipným a lehce ironickým komentářem rozsvítila prof. Jitka Moravcová, která se pozastavila nad tím, kolik stereotypů o ženách vědkyních její kolegyně mají.

A konečně přinášíme zprávu o dvou nových soutěžích, jež si kladou za cíl ocenit práce pro rovnost žen a mužů v České republice, která se nadále propadá v mezinárodních žebříčcích genderové rovnosti. První soutěží je GENDERMAN, která oceňuje muže, kteří udělali něco důležitého pro rovnost žen a mužů, druhou je GENDERIÁDA, soutěž prací středoškolských studujících na téma genderové rovnosti. V této souvislosti připomínáme, že v minulém týdnu slovník Merriam-Webster vyhlásil slovo feminismus slovem roku 2017.

Krásný a pokojný advent a dobrý rok 2018 přeje

Marcela Linková

jménem Národního kontaktního centra – gender a věda

PROSINEC 2017

Prof. MUDr. Jiřina Bartůňková, DrSc., MBA se zabývá poruchami imunity a z toho vyplývajícími nemocemi. V oblasti nádorové imunologie například spolu s týmem vyvíjí vakcíny, které se vyrábí z bílých krvinek nemocné/ho. Jedna z těchto látek získala patent a podporu soukromé společnosti a nyní se testuje u několika nádorů prostaty a vaječníku v různých stádiích vývoje. Rozhovor s prof. Bartůňkovou vedla Hana Tenglerová.

Jak jste se vlastně dostala k imunologii. Chtěla jste vždycky dělat medicínu?

Chtěla jsem dělat humanitní vědy, ale protože moji rodiče nebyli v sedmdesátých letech, kdy jsem se hlásila na školu, z politických důvodů zrovna „v kurzu“, zvolila jsem medicínu jako praktičtější obor. V rámci studia jsem se na základě osobních vazeb dostala k imunologii. Moje maminka jakožto redaktorka Odeonu totiž seděla v jedné místnosti s paní redaktorkou Johnovou. Její manžel Ctirad John byl vedoucí Ústavu imunologie a mikrobiologie. U něj jsem dělala pomvěda. Ale protože to byla práce spíš teoretická s pokusy na zvířatech a mě lákaly víc praktičtější věci, chtěla jsem na infekční kliniku. Tam mi ale zase pan přednosta Kouba řekl, že jejich obor je nadstavbový a že si mám nejdřív udělat atestaci z interny, a tak jsem se dostala na Karlovo náměstí do Všeobecné fakultní nemocnice. Jenže tam infekční oddělení nebylo, tak jsem jen tak z legrace řekla, že chci dělat imunologii, a oni mě na ni vzali ((úsměv)).

Takže jste se oklikou vrátila k imunologii a už jste u toho zůstala. Na co jste se zaměřovala?

Od začátku jsem pracovala s buňkami, které se jmenují fagocytující buňky. V tom jsem pak pokračovala i v rámci kandidatury. Od toho jsem se pak dostala k dalším tématům, která jsou s tím spojená, včetně takzvaných dendritických buněk. Ty jsme pak použili jako základ imunoterapie a dotáhli tuto léčebnou metodu až do fáze schválených studií.

To je jedna z věcí, na které se chci zeptat. Můžete prosím říct víc o tom, o co se jedná a jak práce na vývoji probíhala?

V roce 1995 jsem byla oslovena vedením nemocnice Motol a 2. lékařské fakulty, abych se přihlásila do konkurzu na nově ustavené místo přednosty Ústavu imunologie. V konkurzu jsem uspěla a měla jsem šanci vybudovat oddělení podle svých představ. Jeden z mých snů bylo zahájit výzkum v oblasti buněčných terapií. Měla jsem v té oblasti laboratorní zkušenosti, dali jsme dohromady postupně tým a materiální zázemí. Nejdřív jsme se chtěli zaměřit na léčbu dětských leukémií, ale než jsme zavedli příslušnou metodu buněčné terapie do praxe, změnila se legislativa a zcela zásadně se zpřísnily podmínky, za kterých je možné ji aplikovat. To znamenalo další investice do infrastruktury včetně vybudování první „good manufacturing practice“ laboratoře, která musela splňovat nejpřísnější nároky na sterilitu prostředí. Než se tak stalo, změnila se zase léčba dětských leukémií natolik, že by tu naši léčbu potřebovalo jenom pár dětí za rok. Zaměřili jsme se proto na tzv. solidní nádory u dospělých, které jsou častější, což byla rakovina prostaty a vaječnicků.

Popište prosím bliž metodu, kterou vy jste vyvinula se svými kolegy a kolegyněmi, jak to probíhá?

Ráda bych zdůraznila, že jsme tu metodu nevymysleli. Principiálně byla popsána v polovině devadesátých let a řada výzkumných skupin ve světě se jí zabývala. My jsme provedli určité modifikace, kterými se náš výsledný produkt odlišuje. Vstupní materiál pro vakcínu jsou vlastní buňky nemocného. Pro pacienta to znamená odběr asi 150 mililitrů bílých krvinek na transfuzní stanici. Materiál pak putuje do superčisté laboratoře na zpracování. Samotná kultivace buněk trvá asi týden.

Musí být po odběru i po celou další dobu při stálé teplotě, aby nedošlo k jejich znehodnocení. Kultivace probíhá zjednodušeně tak, že těm buňkám „ukazujeme“ nádorové antigeny, aby si je osahaly a vychovaly si za pomoci různých dalších látek protinádorovou imunitu. Po týdnu jde vyrobená látka na testy na sterilitu, které trvají dva až tři týdny. Za čtyři týdny od odběru je ve formě malých lahviček, které jsou zamrazeny v tekutém dusíku a kde v jedné je deset milionů kultivovaných buněk, k dispozici lék. Z jednoho odběru vydrží jednomu pacientovi lék přibližně na rok léčby. Lék se aplikuje klasicky jako podkožní injekce přibližně jednou za měsíc.

Jaký je to pocit, když jste to dotáhli tak daleko...?

Na jednu stranu je to pocit dobře vykonané práce, na druhou stranu pocit tíživé odpovědnosti. Může se totiž stát, že studie neprokáží z nejrůznějších důvodů žádanou efektivitu. Stává se to u řady léků v tzv. registračních studiích i velkým farmaceutickým firmám, přestože předchozí výsledky byly nadějně. Na výsledky našich registračních studií si musíme ještě několik let počkat.

Na jak dlouho to odhadujete?

U karcinomu prostaty jsme ve fázi 3, kde byl nedávno ukončen nábor asi tisíce dvou set pacientů, kteří dostávali či dostávají léčbu a teď je budeme další dva roky sledovat. Vyhodnocení bude koncem roku 2020. U karcinomu plic a ovarií máme zatím předběžné výsledky z fáze 2 a registrační studie teprve plánujeme. Je to běh na dlouhou trať.

Je těžké získávat pacienty pro klinické studie? Je o to zájem?

Je to dost těžké, protože konkurenčních testovaných přípravků je celá řada. Pacienti smí být jen v jedné studii a musí splňovat relativně přísná vstupní kritéria.

Jak je drahá výroba těchto léčiv?

Buněčné terapie jsou velmi drahé, protože jsou vyráběny každému pacientovi na míru, také logistika je velmi drahá. Cena je ale srovnatelná s jinými imunologickými či biologickými léky, které jsou už na trhu.

Redakčně kráceno. Celý rozhovor si můžete přečíst [na našem webu](#).

MENTORING: HLEDAL JSEM NĚKOHO, KDO PRORAZIL V ZAHRANIČÍ

Úryvkem rozhovoru s Patrikem uzavíráme mentoringové okénko. Knihu [Mentoring: co v příručkách nenajdete](#) jsme slavnostně přivítali 13. prosince v Kavárně Galerie Langhans a věříme, že bude inspirací nejen pro budoucí mentees, ale také jejich mentory a mentorky. Všem zúčastněným děkujeme a těšíme se na další ročník programu.

Patrik se studiem společenskovedního oboru připravoval na kariéru v komerční sféře a s myšlenkou vyučovat na střední škole si jen pohrával. Okolnosti tomu však chtěly a nyní je s výukou neoddělitelně spjat. Po krátké zkušenosti středoškolského učitele získal pozici asistenta na vysoké škole, kde jako odborný asistent působí dodnes. Absolvoval doktorské studium a nyní se připravuje na habilitaci.

Co jste od programu čekal?

Když nám přišla od školy informace o programu, říkal jsem si, že bych si díky tomu mentorovi mohl rozšířit síť kontaktů na jiném pracovišti u nás nebo v zahraničí, konzultovat s ním výzkum nebo v úplně ideálním případě domluvit nějaké spoluautorství, výzkum nebo grant.

Podařilo se vám to?

Myslím, že celkem ano. Svou mentorku, která působí na jedné z nejlepších škol ve Velké Británii, jsem našel přes Google. Oslovil jsem ji a ona souhlasila s konzultací ohledně článku, který jsem tehdy připravoval na jednu konferenci. Dala mi k tomu několik dobrých připomínek, já jsem ten článek dále rozpracoval a teď čekám na reakci z jednoho impaktovaného časopisu. Nic společného jsme zatím nenapsali, ale uvidíme, jak to bude dál. Nápadů mám spoustu, jen toho času je málo.

Plánujete i nějakou další spolupráci v budoucnu?

Já v ni doufám. Jsem rád, že už teď spolupracujeme na přípravě konference, a do budoucna bych tohoto kontaktu chtěl využít v případě, že bych plánoval nějaký výzkum britského akademického prostředí, ve kterém se má mentorka pohybuje a mohla by mi poradit.

To, že jsem mentorku vůbec oslovil, považuji za jeden ze zásadních přínosů mentoringu. Kdybych se do programu nepřihlásil, určitě by mě to nenapadlo.

Co byste vzkázal těm, kteří přemýšlí o účasti v programu, ale stále váhají?

Je to dobrý impuls k tomu, najít si někoho, s kým se dá spolupracovat. Ne vždy má školitel dost času na konzultace, nebo už člověk po doktorátu žádného školitele ani nemá, což byl můj případ.

Příjemné je i to, že jsme nebyli do ničeho nuceni – ani do spolupráce s mentorem, ani do kurzů, které jsou navíc zdarma. Celý program mne stál málo času a přitom efekt byl velmi dobrý, takže jsem spokojen.

Celý rozhovor si přečtete v naší [knize \(str. 98-104\)](#).

DYNAMICKÁ ROVNOVÁHA NA DOSAH? KŘEST KNIHY

Proč jsou ženy méně zastoupeny ve vyšších akademických pozicích na VŠCHT? Proč dochází k zásadnímu propadu v zastoupení žen mezi doktorskou a postdoktorskou úrovní? Jsou studijní a pracovní podmínky pro ženy férové a dostatečné? A existuje ve vědě rovnost žen a mužů? Blanka Nyklova a Hana Viznerova o těchto a dalších tématech hovořily s vědci na VŠCHT a 7. prosince 2017 pokřtily knihu [Dynamická rovnováha na dosah? S chemiky z VŠCHT Praha o vědě a rovnosti](#).

„Není možné provádět genderový výzkum pracovních podmínek pouze [na vzorku žen](#). Je nutné realizovat rozhovory i s muži, kteří se v daném pracovním prostředí pohybují,“ uvedla Blanka Nyklová ve své úvodní řeči.

Četné výpovědi v rozhovorech ukazují, že předsudky proti ženám vědkyním stále existují bez ohledu na věk a vzdělanostní úroveň. Nemůžeme se tudíž spoléhat na to, že další generace budou mít méně předsudků. Rozhovory také ukázaly, že velký počet mužů se domnívá, že stávající podmínky pro vědkyně jsou dostačující. Jeden z respondentů Jan Merna uvedl, že vědkyně nemohou rozvíjet vědeckou kariéru bez podpory svých partnerů, spolupracovníků a vedoucích oddělení a ústavů.

Mimo ředitelky Středočeského inovačního centra Rut Bízkové, byla kmotrou publikace také prof. Jitka Moravcová z VŠCHT Praha, která vyjádřila překvapení nad tím, co všechno její kolegové, které pokládá za vzdělané a milé, v rozhovorech řekli. Zároveň hned na začátku i na konci zdůraznila, že výroky vytrhala z kontextu rozhovorů, ale udělala to právě proto, aby vynikly. Zmínila to, že jeden kolega se domnívá, že ženy se více hodí na pipetování (zajímalo by ji, čím že se v jejich laboratoři pipetuje), další se domnívá, že se jeho kolegyně hodí na rutinní činnosti. Řada kolegů pak věří, že ženy do vedení nechťejí. Jeden přímo uvedl, že i kdyby ženy obešel a někam odjel, nestály by o to ho nahradit. To profesorka Moravcová glosovala slovy: „A ptal se jich? Odjel někam?“ Poté svoji

pozornost obrátila ke statistikám. Zajímavé podle ní je, že zatímco v nejvyšším vedení na několika úrovních je žen cca 12 %, tak v senátu je to skoro 30 %. Jako důvod toho rozdílu označila skutečnost, že v senátu jde o volená, nikoliv jmenovaná místa, a zopakovala, že kolegy nenapadne nějakou kolegyni nominovat a že nejde o nezájem, ale o něco hodně jiného.

Fotografie z události najdete na našem [webu](#).

Kniha rozhovorů je ke stažení [zde](#).

Publikace byla vydána s podporou Sedmého rámcového programu pro projekt [TRIGGER](#).

NOVINKY

Na podzim nyní proběhly dvě genderově orientované soutěže, tou první je **GENDERMAN**, který si klade za cíl ocenit muže, kteří přispívají k rozvoji diskuse na téma rovnosti žen a mužů, a druhou je **GENDERIÁDA**, soutěž o nejlepší středoškolskou práci na téma rovnosti žen a mužů.

Slavnostní vyhlášení soutěže GENDERMAN roku 2017

Soutěž GENDERMAN si klade za cíl zviditelnit muže, kteří se rovnoprávnosti žen a mužů nebojí a podporují ji. Nominovaných bylo celkem 70.

První příčku obsadil instruktor sebeobrany [Pavel Houdek](#). Ocenění získal za video, které natočil a umístil na sociální síti a které reaguje na kampaň #metoo. Ve videu upozorňuje muže na jejich odpovědnost. Video je ke shlédnutí [zde](#). Druhé místo získal novinář Petr Honzejek z Hospodářských novin, který se také věnoval kampani #metoo. [Svůj text směřoval na muže nad](#)

[čtyřicet](#). Třetím oceněným byl sociolog Petr Gibas ze Sociologického ústavu AV ČR, který v [České pozici](#) přesně a srozumitelně popsal stav genderové rovnosti v České republice dnešních dní.

GENDERIÁDA 2017

První místo v soutěži [GENDERIÁDA](#) 2017, jejímž cílem je podpořit motivaci studujících zabývat se a ocenit jejich práce na téma rovnost žen a mužů na úrovni středních škol, získala dvojice studentek Lucie Přenosilová a Veronika Novotná za své výzkumné rozhovory o genderových stereotypch na segregovaném trhu práce. Studentky ze Střední odborné školy Drtinova v Praze si promluvíly s policistou a policistkou i zdravotní sestrou a bratrem. Gratulujeme!

NEWSLETTER PROSINEC 2017

Měsíčník newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.

ISSN 1801-7339

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: Hana Tenglerová, Kateřina Cidlinská, Nina Fárová, Martina Fucimanová, Marcela Linková, Blanka Nyklová, Alena Ortenová, Naďa Straková, Hana Víznerová, Marta Vohlídalová

Příspěvky a reakce můžete zasílat na newsNKC@soc.cas.cz.

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderaveda.cz